

Voorwoord

*'Een politicoloog is geen politicus.
Gelukkig is het omgekeerde ook waar.'*¹

In 1997 studeerde ik na vier jaar politieke wetenschappen aan de Universiteit van Leiden (toen nog Rijksuniversiteit geheten) af op een doctoraalscriptie over pragmatisme en ideologie, toegespitst op D66. Tijdens mijn studie was het mij opgevallen hoe weinig literatuur er over D66 voorhanden is. Terwijl over vrijwel alle politieke partijen in Nederland historische danwel politicologische studies zijn verschenen, bestaat de literatuur over D66 uit een heterogene verzameling van niet-wetenschappelijke artikelen, beknopte verhandelingen in politicologische literatuur en (vooral) veel artikelen in partijorganen en publicaties van D66 zelf. Behalve het inmiddels verouderde *Beeld van een partij*, eveneens een D66-uitgave, bestaat er geen boek dat de geschiedenis van deze partij vanaf de oprichting tot heden behandelt. Na mijn afstuderen heb ik mij voorgenomen om in deze leemte te voorzien. Naar mijn overtuiging bestond en bestaat er bij politicologen, historici, D66'ers en andere geïnteresseerden behoefte aan een overzichtswerk over de geschiedenis van D66. Ondanks de vele *ups and downs* die de partij heeft meegemaakt, heeft D66 een prominente rol gespeeld in de Nederlandse politiek vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw. De partij verdient het naar mijn mening dat er een gedegen gedocumenteerde partijgeschiedenis over bestaat.

Tijdens de totstandkoming van dit boek werd mijn ambitie om een boek over de geschiedenis van D66 te schrijven aangevuld met de ambitie om hiervan een academisch proefschrift te maken. Dit vergde extra tijd en energie, maar maakte de studie ook interessanter, voor mijzelf, maar hopelijk ook voor de lezer. Medio 1997 begonnen de eerste voorbereidingen voor dit boek, de uiteindelijke versie kwam in januari 2003 gereed.

Dit boek had niet tot stand kunnen komen zonder de medewerking van een aantal personen, die ik hier met name wil noemen. In de eerste plaats gaat mijn dank uit naar mijn promotor Jos de Beus en co-promotor Philip van Praag. Zij leverden kri-

tisch, maar altijd constructief commentaar op eerdere concepten van dit boek. Zij behoedden mij als auteur en u als lezer voor hinderlijke fouten en foutjes. Ook dank ik de leden van de promotiecommissie: prof.dr. P.R. Baehr, prof.dr. J.Th.J. van den Berg, prof.dr. C. van der Eijk, prof.dr. E. van Thijn, prof.dr. P. de Rooij en dr. G. Voerman. Ook hun commentaar op het manuscript van dit boek heeft een positieve uitwerking gehad op het uiteindelijke resultaat van mijn studie.

Zeer veel dank ben ik verschuldigd aan de D66'ers van vroeger en nu, die bereid waren om hun medewerking te verlenen aan de totstandkoming van dit boek: Peter Baehr, Ernst Bakker, Jan van Berkom, Jan ten Brink, Laurens-Jan Brinkhorst, Kees Dietz, Maarten Engwirda, Ruby van Essen, Jan Glastra van Loon, Jan Goeijenbier, Thom de Graaf, Hans Gruijters, Jan Huijgens, Jacob Kohnstamm, Hans van Lookeren Campagne, Hans van Mierlo, Aad Nuis, Jan Terlouw, Jan Veldhuizen, Jan Vis, Gerrit-Jan Wolffensperger en Henk Zeevalking. Zonder hun medewerking zou deze geschiedenis van D66 nooit zo compleet zijn geweest.

Verder dank ik het landelijk bestuur van D66, dat inzage heeft verleend in het complete partijarchief van D66, de medewerkers van het Landelijk Secretariaat van D66, de medewerkers van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen in Groningen, de medewerkers van het Spaarnestad fotoarchief, de mensen bij Sdu Uitgevers, in het bijzonder Boudewijn van der Lecq en Rinus Vermeulen, Ruud Koole voor zijn begeleiding in het vroegste stadium van de totstandkoming van dit boek, Marco Schikhof, Ralph Paap en Uri Sluijter. Ralph en Uri vooral omdat ze bereid waren om mij bij mijn promotie terzijde te staan. Verder ben ik mijn leidinggevendenden bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zeer erkentelijk voor het feit dat zij mij studieverlof hebben verleend voor het schrijven van de uiteindelijke versie van dit boek. Ten slotte gaat mijn waardering uit naar al degenen die van de politieke partij Democraten 66 de partij hebben gemaakt die zij thans is.

Indien u naar aanleiding van dit boek vragen of commentaar heeft, laat het mij dan weten. Reacties kunt u per e-mail sturen naar: tussenideaalenillusie@sdu.nl of via de website: www.sdu.nl/tussenideaalenillusie.

Ik draag dit boek op aan mijn ouders.

Menno S. van der Land

Leiden, januari 2003